
DOMINUL

A DAT

CUVÂNTUL

Un studiu asupra istoriei textului biblic

Malcolm H. Watts

DOMNUL

A DAT

CUVÂNTUL

Un studiu asupra istoriei textului biblic

Malcolm H. Watts

Trinitarian Bible Society

William Tyndale House, 29 Deer Park Road

London SW19 3NN, England

Tradusă și distribuită în România de:

Str. Făcliei, nr. 36D, Oradea, 410181, Bihor

Comenzi online: www.faclia.ro

Comenzi prin e-mail: comenzi@faclia.ro

Comenzi telefonice: 0359 410906; 0259 419318; 0722 609746

Product Code: ROMA111

ISBN 978 1 86228 011 2

© Trinitarian Bible Society, English 1998; Romanian 2017

William Tyndale House, 29 Deer Park Road

London SW19 3NN, England

Registered Charity Number: 233082 (England) SC0383

Cuprins

<i>Vechiul Testament</i>	5
Prima limbă	5
Suportul de scris	6
Revelația	6
O doctrină îngemănată	7
Cuvântul scris	8
Originalele	8
Templul	9
Importanța chivotului	9
O singură carte	10
Copii	10
Activitatea scribilor	11
Pierderea originalelor	12
Marea sinagogă	13
Renumiții masoreți	14
Un text masoretic	15
Sumar cu privire la Vechiul Testament	16
<hr/>	
<i>Noul Testament</i>	17
Adevărul creștin relatat în scris	18
Originalele divine	18
Copiere exactă	19
Variante de text	20
Reproducerea textului autentic al Noului Testament	21
Manuscrisele grecești care au supraviețuit	23
1. <i>Papirusurile</i>	23
2. <i>Uncialele</i>	23
3. <i>Minusculele</i>	25
4. <i>Leționarele</i>	25
Clasificarea	26
A. <i>Textul Bizantin</i>	27
B. <i>Textul Alexandrin</i>	31
Criticii atacă Textul Bizantin	32
Versiunea Autorizată	33
<i>Note</i>	35

DOMNUL

A DAT

CUVÂNTUL

Un studiu asupra istoriei textului biblic

— Malcolm H. Watts —

Biblia este Cuvântul etern al lui Dumnezeu. Ea a fost dăruită omului de către Dumnezeu pentru a fi standardul de credință și practică absolut, suprem, autoritar, infailibil și neschimbător. În articolul de față vom urmări istoria Bibliei pornind de la originea acesteia în autorevelarea divină, continuând cu intruparea sa în formă scrisă prin inspirația supranaturală și transmiterea sa exactă până în vremea de acum prin păstrarea providențială. Credem cu tărie că, în ciuda valurilor de critici care continuă să lovească în Cuvântul lui Dumnezeu, încrederea credinciosului smerit în acest Cuvânt este îndreptățită și adevărată. Cartea aceasta sfântă este – și va fi întotdeauna – Cartea lui Dumnezeu.

Vechiul Testament

Cea mai mare parte a Vechiului Testament a fost scrisă în ebraică, numită uneori și „limba Canaanului” (Isaia 19:18) sau „limba evreiască” (Isaia 36:11). Ea a evoluat probabil

din ebraica veche vorbită de Avraam în Ur, în Haldeea (Geneza 14:13), iar numeroși cercetători sunt convinși că această ebraică veche a apărut înainte de Avraam și a fost vorbită încă din perioada premergătoare turnului Babel, când exista „o singură limbă” și „aceleași cuvinte” (Geneza 11:1). Cu alte cuvinte, ei cred că aceasta a fost prima limbă a omeniirii.

PRIMA LIMBĂ

Dovezile care vin în sprijinul acestei ipoteze sunt destul de consistente. În primul rând, denumirile animalelor în limba ebraică descriu cu mare acuratețe natura și trăsăturile acestora – mai bine decât în orice altă limbă străveche. Acest lucru s-ar explica prin faptul că Adam, la scurt timp după ce a fost creat, a dat nume animalelor luându-se după calitățile și trăsăturile specifice ale fiecărei specii (Geneza 2:19-20). În al doilea rând, numele proprii precum Adam, Eva sau Cain au semnificații importante în limba ebraică, unele din-

tre ele fiindu-le atribuite în Scripturile Vechiului Testament (Geneza 2:23; 3:20; 4:1). În al treilea rând, numele mai multor popoare din vechime par să aibă origini ebraice, provenind de la numele fiilor și nepoșilor lui Sem, Ham și Iafet: de exemplu, asirienii de la Asur, elamiții de la Elam și arameenii de la Aram.

Așadar, se *poate* argumenta că prima limbă vorbită și auzită în lume a fost o formă de ebraică; indiferent însă dacă e adevărat sau nu, cert este faptul că practic întreg Vechiul Testament este scris în ebraică. Singurele texte care fac excepție sunt cele scrise în aramaică (o limbă apropiată și înrudită cu ebraica), întrucât aceasta a înlocuit de fapt ebraica în perioada captivității. Aceste excepții sunt două pasaje din cartea lui Ezra (4:8-6:18; 7:12-26), explicația fiind că aramaica era limba oficială a imperiului persan; un verset din Ieremia (10:11), în care se citează un proverb din aramaică; și o secțiune destul de consistentă a cărții lui Daniel (2:4 la 7:28), în care aramaica este folosită probabil pentru că întreaga secțiune vorbește despre popoarele lumii.

SUPORTUL DE SCRIS

Pe ce au fost scrise vechile Scripturi? Se pare că la început, Scripturile Vechiului Testament au fost scrise pe papirus. Acesta era confecționat din trestii ce creșteau pe malurile Nilului. Ele erau despicate în fâșii și îmbinate în unghiuri drepte: apoi erau bătute, presate și finisate, rezultând astfel un fel de hârtie primitivă. Știm că papiru-

sul era folosit în Egipt încă din vremuri străvechi, cu certitudine în vremea lui Moise, astfel că este foarte probabil ca primele scrieri ale Vechiului Testament să fi fost așternute pe acest material. Dacă nu, probabil că au fost scrise pe piei de animale, despre care știm că erau folosite în jurul anului 2000 î.Cr. Pieile au ajuns să fie suportul de scris preferat fiindcă erau mai durabile și mai puțin fragile: prin urmare, puteau păstra textul mult mai bine.

REVELAȚIA

Știm că Dumnezeu este ființa cea mai măreață dintre toate. Scriptura zice: „Poți spune tu că poți pătrunde adâncimile lui Dumnezeu, că poți ajunge la cunoștința desăvârșită a Celui Atotputernic?” (Iov 11:7). Iar răspunsul implicit este, desigur, nu. Cu toată inteligența noastră, noi nu suntem capabili să Îl descoperim pe Dumnezeuul infinit. El este mult, mult mai presus de puterea noastră de pricepere. Înseamnă aceasta oare că nu putem spera să Îl cunoaștem? Din fericire, nu înseamnă acest lucru. Cu toate că nu-L putem descoperi pe Dumnezeu, nici măcar în urma unor cercetări aprofundate, El *este* capabil să ni Se facă de cunoscut. Fiind sursa adevărului, El ne poate învăța despre Ființa Sa extraordinară; de aceea, așa cum afirmă și psalmistul, „prin lumina Ta vedem lumina” (Psalmii 36:9). Ajungem astfel în mod natural la doctrina despre revelație.

O definiție concisă, dar exactă, a revelației ne-a fost dată de Dr. James Bannerman. Iată ce scrie el: „Revelația,

ca act divin, este prezentarea de către Dumnezeu în fața unui om într-o manieră supranaturală a adevărului obiectiv. Revelația, ca efect al acestui act, este adevărul obiectiv prezentat în acest fel¹.

Revelația este de două feluri. Mai întâi avem de-a face cu **revelația generală**. În parte aceasta provine de la o sursă exterioară nouă, de la lumea înconjurătoare. Dumnezeu ne arată ceva din divinitatea și perfecțiunea Lui în lucrarea de creație și în cea de providență. „În adevăr, însușirile nevăzute ale Lui, puterea Lui veșnică și dumnezeirea Lui se văd lămurit de la facerea lumii, când te uiți cu băgare de seamă la ele în lucrurile făcute de El” (Romani 1:20; comp. Psalmii 19:1; Faptele Apostolilor 14:27). Privind la diversele părți care alcătuiesc acest univers vizibil, suntem determinați să ne gândim, cu reverență și uimire, la Arhitectul și Făcătorul divin. O altă parte a revelației generale provine din interiorul nostru. Fiind creați după chipul lui Dumnezeu, noi suntem înzestrați cu un simț natural al divinității, al nemuririi și al diferențierii între bine și rău. După cum spune Pavel, noi ne suntem singuri lege pentru că „lucrarea Legii” este scrisă în „inimile” noastre, iar despre aceasta „mărturisește cugetul” nostru (Romani 2:14, 15).

Despre această revelație spunem că este generală: nu doar pentru că este răspândită la modul general în lumea întreagă, ci și pentru că are de-a face doar cu lucrurile generale. Ea nu spune

nimic despre lucruri concrete precum împăcarea cu Dumnezeu, iertarea păcatelor sau calea spre cer.

Dar în minunata Sa îndurare, Dumnezeu a găsit cu cale să ne dea și **revelația specială**. Și aceasta este la rândul ei exterioară și interioară. Revelația specială exterioară a fost dată prin „teofanii”, când Dumnezeu S-a arătat oamenilor, și prin „voci”, când Dumnezeu le-a vorbit. „DOMNUL S-a arătat lui Avram și i-a zis: „Toată țara aceasta o voi da seminței tale...” (Geneza 12:7; comp. 3:8-19). Revelația specială interioară a fost dată unor oameni aleși, prin vedenii, vise și prorocii. După cum odată Dumnezeu Însuși a spus: „Când va fi printre voi un proroc, Eu, Domnul, Mă voi descoperi lui într-o vedenie sau îi voi vorbi într-un vis” (Numeri 12:6). „Prorociile” erau mesaje cu greutate puse de Dumnezeu în mintea și inima celor aleși. Astfel, citim: „Prorocia, Cuvântul Domnului, către Israel, prin Maleahi” (Maleahi 1:1). Revelația specială împlinește nevoile cele mai adânci ale inimii umane. Ea răspunde la acea întrebare la fel de veche precum sufletul omului – „Și cum ar putea omul să-și scoată dreptate înaintea lui Dumnezeu?” (Iov 9:2).

Prin revelația generală și cea specială (care a culminat, desigur, cu Întruparea), Dumnezeu ne-a făcut harul de a ni Se descoperi pe Sine și ne-a făcut cunoscută calea mântuirii Sale.

O DOCTRINĂ ÎNGEMĂNATĂ

Există o doctrină îngemănată pe

care trebuie să o aducem în discuție acum: inspirația, pe care profesorul Louis Gaussen o definea la un moment dat ca „acea putere inexplicabilă pe care Duhul Divin a dat-o în vechime autorilor Sfintei Scripturi, pentru a-i călăuzi până și cu privire la alegerea cuvintelor pe care să le folosească și a-i feri totodată de orice eroare și omisiune”².

Inspirația, așadar, este *procesul* prin care Dumnezeu exercită o influență supranaturală asupra anumitor oameni, înzestrându-i cu capacitatea de a relata cu precizie și fără greșeală toată revelația. „Oamenii au vorbit de la Dumnezeu, mânați de Duhul Sfânt” (2 Petru 1:21). *Rezultatul* acestui proces este Cuvântul scris al lui Dumnezeu, „cartea adevărului” (Daniel 10:21). Imediat ne vine în minte afirmația clasică a apostolului: „Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu” (2 Timotei 3:16).

Scriptura inspirată este cartea revelației lui Dumnezeu. Ca rezultat al revelației și inspirației, noi putem ține astăzi Biblia în mână convinși că avem în posesie Cuvântul scris al lui Dumnezeu.

CUVÂNTUL SCRIS

Primul exemplu al unei astfel de scrieri pe care îl găsim relatat este cel din Exodul 17:14, unde, la scurt timp după războiul împotriva amaleciților, Domnul i-a zis lui Moise: „Scrie lucrul acesta în carte, ca să se păstreze aduce-rea aminte...” Apoi, în Exodul 24:4, citim că „Moise a scris toate cuvintele

Domnului”. Și iarăși, în Exodul 34:27, Domnul i-a zis: „Scrie-ți cuvintele acestea...” Și am putea continua. Sunt multe alte pasaje care arată că Moise a scris mai mult, mult mai mult, chiar întregul Pentateuh, adică primele cinci cărți ale Bibliei (de ex., Deuteronomul 31:9, 24-26; Numeri 33:1, 2).

ORIGINALELE

Odată scrise, originalele inspirate (sau „autografele”, cum mai sunt numite), au fost păstrate cu multă atenție. Sulul lui Moise, de exemplu, a fost încredințat preoților care l-au pus lângă chivotul sfânt. În Deuteronomul 31:25, 26 citim că Moise „a dat următoarea poruncă leviților, care duceau chivotul legământului Domnului: „Luați cartea aceasta a legii [pe care o scrisese el] și puneți-o lângă chivotul legământului Domnului Dumnezeului vostru, ca să fie acolo ca martoră împotriva ta” (comp. Iosua 1:8; 1 Împărați 2:3; Neemia 8:1).

Succesorul lui Moise a fost Iosua, autorul cărții care-i poartă numele; către sfârșitul vieții, după cum reiese din Iosua 24:26, acesta a procedat întocmai ca Moise. După ce a adăugat la sulul lui Moise, el l-a înlocuit pe cel vechi din locul de închinare. „Iosua a scris aceste lucruri în cartea Legii lui Dumnezeu. A luat o piatră mare și a ridicat-o acolo sub stejarul care era în locul închinat Domnului”.

Nu după mult timp, sulul a fost completat din nou, însă de această dată de către Samuel care „a făcut cunos-

cut poporului dreptul împărăției și l-a scris într-o carte, pe care a pus-o înaintea Domnului” (adică în prezența lui Dumnezeu, în sfânta sfintelor și lângă chivotul legământului; 1Samuel 10:25).

TEMPLUL

S-ar părea că atunci când cortul a fost înlocuit cu templul, aceste manuscrise originale foarte prețioase au fost transferate în această nouă și permanentă construcție. Probabil că despre ele se vorbește în 2 Împărați 22:8, unde marele preot Hilchia spune: „Am găsit cartea legii în Casa Domnului.” Unii cercetători au sugerat că această „carte a legii” era manuscrisul original al lui Moise, ascuns de preoții din vremea domnitorilor răi Manase și Amon, și descoperit acum și adus în atenția regelui.³ În 2 Cronici 34:14, același manuscris este numit „cartea Legii Domnului, dată prin Moise”. Această traducere este mai fidelă textului original decât „cartea Legii Domnului, *dată de Moise*”.

IMPORTANȚA CHIVOTULUI

Dr. W. H. Green scoate în evidență faptul că păstrarea acestor scrieri în lăcașul sfânt era „în conformitate cu obiceiurile celor mai importante popoare din Antichitate”. El face aluzie la faptul că „romanii, grecii, fenicienii, babilonienii și egiptenii aveau cu toții scrieri sacre pe care le păstrau cu mare grijă în templele lor și le lăsau în grija unor funcționari aleși special pentru acest scop”.⁴

Existau însă motive mult mai importante pentru care sulurile au fost depozitate în acest loc:

Chivotul legământului era păstrat cu sfințenie în sanctuarul divin, iar scrierile așezate alături de chivot dobândeau astfel o unică asociere cu Dumnezeu. El este, într-adevăr, autorul Scripturilor. Ceea ce a spus El și ceea ce ne spun Scripturile reprezintă unul și același lucru (Romani 9:17; Galateni 3:2). În Scripturi avem, așadar, Cuvântul scris al lui Dumnezeu, iar ca un întreg aceste cărți inspirate pot fi numite „cuvintele lui Dumnezeu” (Romani 3:2; comp. Faptele Apostolilor 7:38).

Israelii pioși vedeau în chivot tronul lui Dumnezeu (Exodul 25:22; Psalmii 80:1). Așezarea acestor manuscrise în apropierea chivotului sugerau că acestea posedă *autoritate divină*. Scriptura posedă o autoritate formidabilă. Ea le cere oamenilor să dea dovadă de o credință neclintită în învățăturile sale și de o supunere neabătută față de poruncile sale. Fiecare suflet omenesc trebuie să se plece înaintea ei. „El a pus o mărturie în Iacov, a dat o Lege în Israel și a poruncit părinților noștri să-și învețe în ea copiii...” (Psalmii 78:5).

Mai mult, prin faptul că aceste Scripturi erau așezate lângă chivot, în centrul cortului sau al templului, ele erau separate de alte scrieri obișnuite. În felul acesta, erau declarate în mod public ca fiind *sfinte*. În mod categoric, Cuvântul scris al lui Dumnezeu este

pur și sublim. El este adevărul lipsit de orice posibilă greșeală. „Cuvintele Domnului sunt cuvinte curate, un argint lămurit în cuptor de pământ și curățit de șapte ori” (Psalmii 12:6). Scrierile inspirate trebuie onorate întotdeauna ca „Sfintele Scripturi” (2 Timotei 3:15).

Chivotul era prevăzut, desigur, cu un capac al ispășirii pe care se stropea sângele jertfei (Exodul 25:21); scrierile erau așezate în apropierea lui, lăsând, probabil, să se înțeleagă faptul că ele explicau doctrina ispășirii și prezentau *singura cale de apropiere de Dumnezeu*. „Așa este scris și așa trebuia să pătimească Cristos și să învie a treia zi dintre cei morți. Și să se propovăduiască tuturor neamurilor, în Numele Lui, pocăința și iertarea păcatelor...” (Luca 24:46, 47).

Și un ultim gând: sulurile erau așezate sub aripile heruvimilor (Exodul 25:18-20), semn al faptului că se aflau în *paza și păstrarea* divină. Deși negată de multe ori în zilele noastre, doctrina despre păstrarea Scripturii trebuie crezută și afirmată cu îndrăzneală. „Vechiul Testament în limba ebraică ... și Noul Testament în greacă ... fiind inspirate în mod nemijlocit de Dumnezeu și păstrate neatrinse de-a lungul veacurilor prin ocrotirea și providența Sa speciale, sunt astfel autentice” (Mărturisirea de Credință de la Westminster, Cap. 1; Sect. 8). Însuși Domnul nostru a zis: „Câtă vreme nu va trece cerul și pământul, nu va trece o iotă sau o frântură de slovă din Lege, înainte ca să se fi

întâmplat toate lucrurile” (Matei 5:18; comp. Psalmii 119:152; Isaia 40:8).

O SINGURĂ CARTE

Dumnezeu a continuat să-i inspire pe oameni să scrie până când s-a format o frumoasă colecție de cărți (1 Cronici 29:29; 2 Cronici 9:29, 12:15; Isaia 30:8; Ieremia 36:1,2). Cele mai vechi scrieri ale lui Moise datează din jurul anului 1450 î.Cr., în vreme ce cartea lui Maleahi a fost scrisă probabil în jurul anului 450 î.Cr. Așadar, timp de aproximativ 1.000 de ani Dumnezeu a binevoit să comunice cu oamenii și, prin influența supranaturală a Duhului Său, a făcut ca mesajele transmise de El să fie așternute în scris, fără orice urmă de greșeală atât în ce privește faptele istorice, cât și doctrina. Pe urmă, aceste scrieri au fost păstrate într-un mod extraordinar. Se impune doar să mai precizăm faptul că, încă de la început, această colecție a fost considerată în esență o singură carte, numită „cartea Domnului” (Isaia 34:16).

COPII

Cea dintâi mențiune referitoare la copiere are legătură cu Cele Zece Porunci, scrise inițial pe table din piatră de însuși degetul lui Dumnezeu. Cum acele table din piatră au fost sfărâmate, Domnul i-a poruncit lui Moise să cioplească niște table noi pe care El a scris din nou aceleași cuvinte. În acel context, Dumnezeu a stabilit și regula fundamentală pentru copiere: copia trebuie să conțină exact „ce fusese scris pe cele dintâi” (Deuteronomul 10:4).

Și avem motive temeinice să credem că această regulă a fost respectată cu strictețe. Când mesajul scris pe sulul de carte al lui Ieremia a fost distrus de către regele Ioiachim, Dumnezeu i-a spus profetului să facă un alt sul care trebuia să fie o copie exactă a celui dintâi. „Ia din nou o altă carte”, i-a poruncit El, „și scrie în ea toate cuvintele care erau în cea dintâi carte” (Ieremia 36:28). Prin urmare, Baruc (scribul lui Ieremia) a rescris, la dictarea profetului, toate cuvintele care fuseseră conținute și pe primul sul (36:32 – cel de-al doilea sul a fost așadar o copie fidelă a primului, chiar dacă Baruc a adăugat de această dată material suplimentar preluat din lucrarea inspirată a lui Ieremia).

S-au realizat, așadar, nu doar copii ale Celor Zece Porunci, ci și copii ale altor părți din Scriptură. Fiecare rege al lui Israel trebuia să aibă în posesie o copie a cărții Deuteronomul, dacă nu chiar a întregului Pentateuh. „Să scrie pentru el, într-o carte, o copie a acestei Legi, pe care s-o ia de la preoții din neamul leviților. Va trebui s-o aibă cu el și s-o citească în toate zilele vieții lui” (Deuteronomul 17:18; comp. 2 Cronici 23:11). Originalele se găseau, desigur, în grija „preoților din neamul leviților”, iar expresia „să scrie pentru el” înseamnă probabil nu că regele trebuia să scrie el însuși, ci că trebuia să poruncească altcuiva să facă lucrul acesta pentru el (comp. 1 Samuel 1:3; 13:9; 1 Împărați 8:62; Ioan 19:19, unde se spune despre anumite persoane că au făcut unele lucruri care, în situațiile date, au fost făcute aproape cu certitudine de altcineva).

Pentru a-și putea îndeplini îndatoririle în mod adecvat, judecătorii trebuiau să aibă acces la legile lui Moise (2 Cronici 19:10), după cum trebuiau să aibă și preoții, în mod special aceia trimiși împreună cu leviții să dea învățătură în cetățile din Iuda (2 Cronici 17:7-9). În cazul acestora din urmă, se menționează foarte clar că „ei au învățat pe oameni în Iuda, *având* cu ei cartea Legii Domnului” (v. 9). Nu trebuie să presupunem că doar persoanele cu funcții oficiale dețineau copii ale Scripturilor. Există dovezi care sugerează că și credincioșii obișnuiți aveau acces la cărțile biblice (Psalmii 1:4, Psalmii 119).

ACTIVITATEA SCRIBILOR

După cum am precizat deja, originalele mai sunt numite și „autografe”. În mod cert, copierea Scripturilor s-a făcut cu foarte mare atenție. La început, de aceasta s-au ocupat preoții (Deuteronomul 17:28), însă ulterior acest rol a fost asumat de scribi (ebraică: *sopherim*, de la *saphar*, a scrie), după cum indică și limbajul folosit de profetul Ieremia: „Cum puteți voi să ziceți: „...Legea Domnului *este* cu noi”? Cu adevărat, degeaba s-a pus la lucru pana mincinoasă a cărturarilor” (Ieremia 8:8). La început, scribii aveau responsabilități numeroase și diverse. Cu trecerea timpului însă, ei s-au concentrat tot mai mult asupra muncii de transcriere: în felul acesta a ajuns un om ca Ezra să fie numit „cărturarul Ezra, care învăța poruncile și legile Domnului cu privire la Israel” (Ezra 7:11).

Cererea de exemplare ale Scripturilor a crescut foarte mult. Prin urmare, scribii s-au organizat în „familii” sau „bresle”, unindu-și eforturile pentru a obține cele mai bune rezultate cu putință (1 Cronici 2:55). Expertiza lor în domeniu, îmbinată cu respectul lor profund pentru Sfânta Scriptură, a fost garanția unor copii cu adevărat excelente. De fapt, numai sulițele produse de această categorie de scribi se bucurau de credibilitate deplină.

Merită remarcat aici faptul că, în planul și providența lui Dumnezeu, evreii s-au îngrijit de scrierile lor sfinte mai mult decât orice alt popor din lumea antică.

Nivelul de acuratețe obținut era atât de ridicat încât copiile realizate de scribi erau citate ca însuși Cuvântul lui Dumnezeu, bucurându-se astfel de autoritate divină. În 1 Împărați 2:3, David îi poruncește fiului său Solomon: „Păzește poruncile Domnului Dumnezeului tău umblând în căile Lui și păzind legile Lui, poruncile Lui, hotărârile Lui și învățăturile Lui, după cum este scris în Legea lui Moise”. Știm că împăratul Solomon avea acces doar la o copie a Scripturilor, după cum se precizează în Deuteronomul 17:18, 19; remarcăm însă că despre această copie se spune că ea conține ceea ce „este scris în Legea lui Moise”. Copierea se făcuse cu atâta grijă și atenție încât manuscrisul rezultat păstra autoritatea originalului. Era Cuvântul lui

Dumnezeu și putea fi citat ca atare.

PIERDEREA ORIGINALELOR

În anul 586 î.Cr., Ierusalimul a fost cucerit de babilonieni. Orașul a fost trecut prin foc și sabie, iar mărețul templu clădit de Solomon a fost nimicit cu totul (2 Cronici 36:17-19). Deși istoria nu face această consemnare, este aproape sigur că scrierile originale au pierit și ele odată cu orașul. Cu toate acestea, n-a fost totul pierdut. La vremea respectivă existau deja numeroase copii, dintre care unele au fost duse de evrei în captivitate; căci îl vedem pe Daniel citând din ceea ce trebuie să fi fost o copie a Legii lui Moise (Daniel 9:11) și făcând referire la profeția lui Ieremia, pe care trebuie s-o fi avut în posesie tot sub forma unei copii (9:2).

În anul 537 î.Cr., evreii au început să se întoarcă din captivitate, iar Ezra a reinstaurat închinarea în Ierusalim așa „cum este scris în cartea lui Moise” (Ezra 6:18). Aceste cuvinte lasă să se înțeleagă că ei încă mai aveau copii ale Scripturilor și că le-au putut consulta atunci când au organizat închinarea în cel de-al doilea templu. Potrivit celor scrise în Neemia 8:1, oamenii chiar i-au cerut lui Ezra să aducă „cartea Legii lui Moise dată de Domnul lui Israel”. Cu toate că nu vorbim despre un original, ci doar despre o copie, aceasta este numită în mod specific „Legea lui Moise”. Pe baza unor asemenea texte tragem concluzia că Dumnezeu Și-a păzit Cuvântul într-un mod cu totul aparte.

MAREA SINAGOGĂ

Istoria Vechiului Testament se încheie destul de abrupt cu întoarcerea din captivitate; dar conform ultimelor cărți, se pare că Ezra și-a asumat rolul de lider al unui grup de oameni învățați și înțelepți (Neemia 8:4, 7, 13; comp. Ezra 7:6, 11, 22). Tradiția ebraică ne spune că după întoarcerea evreilor, Ezra a întemeiat Marea Sinagogă cu scopul de a reorganiza viața religioasă a națiunii. Acest consiliu – căci aceasta era ea de fapt – era compus din 120 de membri, printre care s-au numărat mai târziu și profeții Hagai, Zaharia și Maleahi. „Bărbații din Marea Sinagogă” au adunat laolaltă toate exemplarele Sfintei Scripturi pe care le-au putut găsi. Ei le-au supus unei analize și comparații foarte amănunțite. În acest proces s-au corectat numeroase erori minore comise din neatenție. Aceste erori puteau consta în omiterea unei litere, a unui cuvânt sau chiar a unui rând întreg. Faptul că ele s-au strecurat în unele dintre manuscrise nu trebuie să ne surprindă absolut deloc, dacă ne gândim la faptul că în limba ebraică sunt cel puțin opt perechi de litere foarte asemănătoare, ba chiar aproape identice. Prin urmare, chiar și cei mai conștiincioși dintre scribi aveau toate șansele să comită erori minore. Într-un final însă, după ce copiile au fost supuse corectării, cele în care s-au găsit probleme deosebite au fost îngropate într-o „genizah”, un loc sfânt din apropierea unei sinagogi evreiești. Ca rezultat al eforturilor depuse de cei de la Marea Sinagogă, cel de-al doilea templu se pare că a primit un

text foarte apropiat de un text ulterior, textul ebraic primit.⁵

Pe vremea când Domnul nostru trăia pe pământ erau deja disponibile numeroase copii fidele. Domnul Isus a apelat în mod constant la Scripturile sfinte. El a citit din ele în sinagogi (Luca 4:16); le-a citat în lucrarea Sa publică (Matei 19:3-5; 21:16,42); și i-a îndemnat pe ascultătorii Lui să le citească la rândul lor (Ioan 5:39). Este limpede că în opinia Lui, copiile existente la acea vreme erau însuși Cuvântul lui Dumnezeu. Cu toate că a criticat interpretările și adnotările aduse de farisei, *El nu a pus niciodată sub semnul întrebării integritatea textului ebraic*. El a zis: „Este scris” (Matei 4:4, 7, 10) și „Scriptura nu poate fi desființată” (Ioan 10:35). Același lucru este valabil, desigur, și cu privire la apostoli (Faptele Apostolilor 1:16, 4:25, 28:25; Evrei 1:1, 6, 7; etc.).

Cineva ar putea spune că acest raționament merge prea departe, în măsura în care Septuaginta (LXX: traducerea în limba greacă a Vechiului Testament realizată de evreii din Alexandria în jurul anului 250 î.Cr.) este și ea citată frecvent în Noul Testament, fără a fi pusă vreodată sub semnul întrebării. Prin urmare, respectând aceeași logică, nu se poate spune că aceasta este o confirmare a Septuagintei ca text inspirat și fidel? Nu, un astfel de raționament conține o gravă eroare. În realitate, există mai multe locuri în Noul Testament unde traducerea Septuagintei pare să fi fost respinsă în mod deliberat (de ex., Matei 2:15, unde LXX traduce: „Am chemat

pe fiii lui din Egipt”; Romani 10:15, unde LXX traduce: „Sunt aici precum un anotimp al frumuseții peste munți, precum picioarele celui ce aduce vești de pace, precum cel ce predică vestea bună”. Vezi și: Romani 11:4; 1 Petru 4:8).

Deși unele citate din Noul Testament dovedesc o preferință pentru traducerea Septuagintei, diferențele în aceste cazuri sunt foarte mici și nicidecum în ceea ce privește sensul (de ex., Matei 15:8, 9 – ebraică: „...și-au îndepărtat inima de la Mine, iar frica lor de Mine a devenit o învățatură omenească, un lucru învățat”; Faptele Apostolilor 13:34 – ebraică: „Îți voi da îndurările neîndoielnice ale lui David”, însă textul în greacă al Noului Testament citează de fapt din Septuaginta: Îți [voi da] ... lucrurile sfinte ale lui David, lucrurile neîndoielnice”).

Mai mult, scopul cu care se citează din Septuaginta este adeseori de a scoate și mai bine în evidență înțelesul originalului (Vezi: Romani 10:18, unde traducerea „glasul” sau „sunetul” este preferată variantei „linia”, o expresie destul de obscură, deși înțelegând-o ca pe o „coardă” a unui instrument muzical, înțelesul este în mod evident cam același).

„Nu găsim în Noul Testament”, comentează Dr. Roger Nicole, „niciun exemplu de vreo deducție sau aplicație rezultată în mod logic din Septuaginta pe care să nu o putem argumenta pe

baza textului ebraic”. El conchide: „Utilizarea LXX în citate nu indică faptul că autorii Noului Testament ar fi considerat această versiune ca fiind inspirată... Disponibilitatea lor de a folosi LXX, în ciuda neajunsurilor ei ocazionale, ne învață însă lecția importantă că mesajul fundamental pe care Dumnezeu a intenționat să îl transmită poate fi comunicat chiar și printr-o traducere și că se poate apela la o versiune în măsura în care aceasta este în acord cu originalul.”⁶

Revenind la ideea anterioară: confirmarea pe care Domnul nostru și apostolii Săi au dat-o cu privire la textul ebraic din secolul întâi ne arată că acest text a fost deopotrivă precis și credibil.

RENUMIȚII MASOREȚI

După cum am văzut, Dumnezeu i-a ales pe scribi pentru ca din mâinile lor să iasă un text deosebit de curat. Altora însă le-a revenit sarcina de a continua munca acestora și de a lua toate măsurile necesare pentru păstrarea textului. Aceștia au fost masoreții, o denumire provenită din cuvântul ebraic „Massorah” care înseamnă „traclă”. Vorbim de fapt despre niște familii de învățați și critici de text evrei care au întemeiat două școli, una la Tiberius (pe coasta mării Galileii) și una în Babilon (în est). Nimeni nu știe cu exactitate când au apărut masoreții. Unii cred că apariția lor se leagă de secolul întâi AD. Alții îi datează mai târziu, în jurul anului 500 AD. Indiferent care variantă ar fi cea corectă, ceea ce

contează cu adevărat sunt realizările masoreților.

Ierusalimul fusese nimicित în anul 70 AD. Ca urmare, evreii s-au împrăștiat pe tot teritoriul de atunci al Imperiului Roman. Masoreții știau că acești evrei împrăștiați și urmașii lor vor avea nevoie de copii ale Sfințelor Scripturi și au fost convinși că puteau fi luate anumite măsuri pentru a se asigura păstrarea textului ebraic nealterat. Cu acest deziderat, ei au adunat informații vitale cu privire la text și au stabilit reguli detaliate pentru copierea adecvată a acestuia.

Masoreții au introdus în uz punctele pentru vocale (în limba ebraică nu există vocale), au stabilit accentele (pentru a asigura pronunția corectă), au explicat înțelesul cuvintelor (acolo unde acesta era confuz), au adăugat note marginale (pentru a elimina neclaritățile) și au marcat pauzele intenționate (care adeseori influențează înțelesul). Ei și-au desfășurat studiul cu atâta meticulozitate încât au numărat până și versetele, cuvintele și literele din Vechiul Testament, remarcând spre exemplu că Alef apare de 42.377 de ori, Bet de 38.218 ori, Ghimel de 29.537 de ori și așa mai departe.

Copiștii trebuiau să respecte regulile stricte ale Talmudului, printre care se numărau următoarele: puteau fi folosite doar piei de la animale curate; pe fiecare piele trebuia scris același număr de coloane; numărul de rânduri trebuia să fie cuprins între patruzeci și

opt și șaizeci; cerneala neagră trebuia preparată după o rețetă specială; niciun cuvânt și nicio literă nu aveau voie să fie scrise din memorie; dacă și numai o literă era omisă sau așezată în locul greșit, sau dacă două litere se atingeau, pergamentul trebuia distrus; comiterea a trei greșeli pe o pagină atrăgea în mod automat compromiterea întregului manuscris; în fine, fiecare copie trebuia revizuită în cel mult 30 de zile de la finalizare, altfel era respinsă automat. Un manuscris ce reușea să răzbată până la capăt prin acest proces nu avea cum să fie altfel decât extrem de precis.

UN TEXT MASORETIC

Scopul masoreților era acela de a păstra Vechiul Testament complet nealterat; iar pentru a atinge acest scop, ei au adunat laolaltă toate notițele detaliate (Massorah). Evreii și-au numit lucrarea finalizată „Gardul Legii”. Ca rezultat al eforturilor lor, noi suntem astăzi în posesia unui text standard, tradițional.

Textul după care a fost tradusă Versiunea Autorizată în limba engleză este cunoscut ca Textul Ben Chayyim (de la Iacov ben Chayyim, sub a cărui supraveghere a fost tipărit în anii 1524-1525) și se aseamănă cu Textul lui Ben Asher (care a trăit în secolul al zecelea în Tiberius, Palestina, și care împreună cu membri ai familiei sale a definitivat o ediție exactă a Textului Masoretic). Acesta este un text fidel originalului și demn de încredere.

Prin providența specială a lui

Dumnezeu, putem spune cu încredere că *textul masoretic ebraic* este foarte apropiat de originalul în limba ebraică.

SUMAR CU PRIVIRE LA VECHIUL TESTAMENT

Rezumând așadar lucrurile, care au fost mijloacele prin care Dumnezeu a asigurat păstrarea Cuvântului Său?

Primul mijloc a fost respectul profund al evreilor față de Sfintele Scripturi. Evreul tremura pur și simplu când se afla în fața Cuvântului scris. Din ceea ce ne spun Filo și Iosefus, evreii ar fi fost gata în orice clipă să îndure orice chin și chiar moartea decât să schimbe ceva în Sfintele Scripturi. Dumnezeu a folosit această reverență față de text pentru a împiedica falsificarea sau alterarea lui.

În al doilea rând, este vorba de poruncile solemne din Scripturi, cum este cea din Deuteronomul 4:2: „Să n-adaugați nimic la cele ce vă poruncesc eu și să nu scădeți *nimic* din ele”. Aceste porunci, rostite cu o autoritate divină, au insuflat o teamă reală în inimile oamenilor.

În al treilea rând, aceste suluri au fost așezate în Sfânta Sfintelor. Întrucât nu exista pe întregul pământ un loc mai sacru decât acesta, ele erau inaccesibile oricui ar fi dorit să le modifice în vreun fel.

În al patrulea rând, profesionalismul absolut al scribilor și al masoreților a asigurat păstrarea unui text curat.

Aceștia erau cărturari aleși, foarte buni cunoscători ai legii divine și respectați interpreți ai Sfintelor Scripturi.

În al cincilea rând, trebuie să amintim supravegherea din partea profeților. În perioada Vechiului Testament, profeții au îndeplinit o lucrare specială și au fost perfect capabili să supravegheze activitatea de copiere. Orice eroare de transcriere ar fi fost depistată imediat de către aceștia.

În al șaselea rând, evreii parcurgeau în mod repetat și constant Scripturile, după cum reiese foarte clar din Deuteronomul 6:7: „Să le întipărești în mintea copiilor tăi și să vorbești de ele când vei fi acasă, când vei pleca în călătorie, când te vei culca și când te vei scula.” Această repetare asigura o cunoaștere atât de bună a textului încât dacă un singur cuvânt ar fi fost schimbat, evreii ar fi observat imediat și, fără îndoială, ar fi protestat cu vehemență.

În al șaptelea rând, Cristos și apostolii Săi au confirmat Scripturile în forma pe care o aveau la acea vreme. Textul standard folosit de ei este și cel pe care îl folosim noi astăzi. Faptul că ei au citat din el fără ezitare ca din Cuvântul lui Dumnezeu este o dovadă incontestabilă a autenticității și credibilității sale.

Cel puțin aceste lucruri ne dau convingerea că Dumnezeu a lucrat într-un mod minunat la păstrarea textului Vechiului Testament. Când citim Vechiul Testament, conform textului

masoretic, putem avea siguranța că citim și auzim Cuvântul lui Dumnezeu. Nu putem accepta *traduceri diferite* din Sulturile de la Marea Moartă, din versiunea în limba latină sau din orice altă sursă, indiferent cât de interesante ar fi acestea.

Dumnezeu a *păstrat* Cuvântul Său. Prin aceasta nu trebuie să înțelegem că pe parcursul istoriei, El a înfăptuit minuni în mod repetat sau că i-a „inspirat” pe rabinii și pe scribii care au lucrat asupra textului. Recunoaștem faptul că autografele au dispărut cu mult timp în urmă și că în exemplarele care au supraviețuit până în zilele noastre s-au strecurat anumite erori. Tocmai de aceea este necesară critica textuală. Doctrina „păstrării providențiale” necesită o definiție foarte atentă. Ce anume înțelegem prin ea? În acest sens aș dori să citez cuvintele profesorului John H. Skilton: „Dumnezeu care a dat Scripturile și care lucrează toate lucrurile după sfatul voii Sale, a manifestat o grijă deosebită față de Cuvântul Său, l-a păstrat în toate etapele istoriei într-o stare de puritate fundamentală și i-a permis să împlinească scopul pentru care l-a dat”.⁷

Textul în limba ebraică, așadar, a fost dat inițial lui Moise și profeților; el a fost copiat cu atenție de scribi, standardizat de Ezra împreună cu bărbății din Marea Sinagogă, confirmat de Domnul nostru și apostolii Săi și editat cu deosebită meticulozitate și grijă de masoreți. Ortodoxia ne impune să ne afirmăm cu îndrăzneală credința în

Vechiul Testament așa cum îl avem tradus din textul masoretic ebraic.

Noul Testament

Domnul Isus Cristos a atribuit Scripturilor Vechiului Testament o autoritate inspirată (Matei 5:18; 15:3; Marcu 12:36; Ioan 10:35). Tot El a promis că după ce Se va întoarce în cer, Îl va trimite pe Duhul lui Dumnezeu care va continua să le comunice adevărul aleșilor Săi și îi va ajuta să îl consemneze în scris. În felul acesta, Biserica Creștină avea să primească un ghid lipsit de orice greșală. „Dar Mângâietorul”, a spus El, „*adică* Duhul Sfânt, pe care-L va trimite Tatăl în Numele Meu, vă va învăța toate lucrurile și vă va aduce aminte de tot ce v-am spus Eu” (Ioan 14:26; comp. 16:12,13).

La început, învățătura a îmbrăcat doar formă orală. Curând însă a devenit clar faptul că adevărul creștin trebuia așternut în scris. Unul dintre motive era faptul că apostolii (cei care L-au văzut pe Domnul nostru în perioada petrecută de El pe pământ) începuseră să călătorească pe distanțe mari, iar după multă vreme aveau să fie dați la moarte (2 Timotei 4:6; 2 Petru 1:16); un alt motiv era faptul că numărul tot mai mare de noi convertiți și de biserici aveau nevoie de o învățatură clară, detaliată și cuprinzătoare (Luca 1:3,4; Faptele Apostolilor 1:1); și apoi, doctrinele false și eretice, care se aflau deja în circulație încă din vremea aceea, creau o confuzie doctrinară deloc de neglijată (2 Tesaloniceni 2:1, 2; 3:17).

Duhul Sfânt, anticipând toate acestea, a exercitat o influență supranaturală asupra unor oameni aleși care au așternut în scris o învățătură infailibilă, fără greșală. Tocmai de aceea, la sfârșitul evangheliei sale, Ioan se descrie pe sine ca fiind „ucenicul ... ce adeverește aceste lucruri și care le-a scris”, după care adaugă: „Și știm că mărturia lui este adevărată” (Ioan 21:24,25; comp, 1 Corinteni 14:37; Galateni 1:20; Filipeni 3:1; 1 Ioan 1:4; etc.).

ADEVĂRUL CREȘTIN RELATAT ÎN SCRIS

Astfel au venit în ființă Scripturile Noului Testament. La început ele au fost scrise în limba greacă, aceasta fiind limba comună a întregului Imperiu Roman în perioada apariției creștinismului. Scrierea se făcea pe materiale special pregătite: „papirusul” (un material asemănător cu hârtia, obținut din tulpina plantei de papirus), iar mai târziu „pergametul” (piele de animal, numită „vellum” atunci când era de o calitate deosebită). În ceea ce privește forma exterioară, documentele arătau ca niște suluri (dacă era vorba de papirus) sau ca niște cărți (dacă era vorba de pergament sau vellum). Acestea din urmă purtau denumirea tehnică de codice.

Instrumentele de scris erau penițe cu toc realizat din tulpini de trestie sau pene de pasăre, iar cerneala era aproape întotdeauna de culoare neagră și pe bază de cărbune (pregătită cu funingine și amestecată cu rășină). Mai târziu, cam prin secolul al cinci-

lea, a început să fie folosită o cerneală metalică de culoare roșie (preparată din cecidii), însă din câte se pare, numai pentru porțiunile de text care trebuiau să iasă în evidență.

Bineînțeles că Noul Testament face referire la „scriere”, „hârtie (papirus) și cerneală”, precum și „cărți” și „pergamente” (adică pergamente obținute din piei prelucrate). Vezi: 2 Timotei 4:13; 2 Corinteni 3:3; 2 Ioan 12; și 3 Ioan 13. Se ridică însă o întrebare interesantă: Ce s-a întâmplat cu aceste documente originale?

ORIGINALELE DIVINE

Recunoscute imediat de primii creștini ca având autoritate divină (1 Corinteni 14:37), aceste scrieri au fost citite pentru început de către destinatarii lor, fie ei persoane sau biserici, după care au început să circule pentru a se putea bucura cât mai mulți de învățăturile apostolilor (1 Tesaloniceni 5:27; Apocalipsa 1:3; Coloseni 4:16; 2 Petru 3:15,16). Din nefericire, aceste originale (sau „autografe”) nu aveau cum să supraviețuiască prea mult, pe de o parte pentru că erau fragile și se distrugeau prin utilizarea lor repetată, iar pe de altă parte pentru că erau expuse la pericolele accidentelor și persecuției.

S-ar putea să găsim o referire la aceste originale într-o lucrare datată în jurul anului 200 AD. Tertulian, unul dintre Părinții Bisericii, a scris un tratat intitulat „Prescripția împotriva ereticilor”, în care, în capitolul treizeci și șase, el scrie astfel: „Vino acum, tu care

dai dovadă de o curiozitate mai mare, ... privește la bisericile apostolice ... în care sunt citite propriile lor scrieri autentice... Ahaia este foarte aproape de tine, (unde) găsești Corintul. Cum nu ești departe de Macedonia, ai Filipi; (și tot acolo) îi ai pe tesaloniceni. Întrucât poți trece în Asia, ai Efesul. Mai mult chiar, pentru că ești aproape de Italia, ai acolo Roma, de unde ajunge în mâinile noastre autoritatea însăși (a apostolilor)".⁸

Deși nu există un consens în rândul specialiștilor, unii afirmă că aici se face referire la originalele în limba greacă. Aceștia cred că Tertulian îi îndeamnă pe cititorii lui să viziteze locurile acelea unde sunt păstrate originalele și să vadă cu ochii lor scrierile divine și sacre ale Noului Testament.⁹

COPIERE EXACTĂ

Chiar dacă lucrul acesta ar fi adevărat, este aproape sigur că manuscrisele apostolilor nu au supraviețuit după anul 200 AD. Și totuși, Domnul nostru a lăsat a se înțelege că Scripturile creștine vor fi păstrate. „Cerul și pământul vor trece”, a spus El, „dar cuvintele Mele nu vor trece” (Matei 24:35; comp. 28:20; Marcu 8:38; 1 Petru 1:23-25). Această păstrare a fost posibilă, desigur, printr-o copie atentă și fidelă.

Încă din perioada apostolică, exemplare ale cărților Noului Testament erau deja în circulație, aparținând unor persoane sau unor biserici. Știm cu certitudine că Petru cunoștea epistolele adresate de Pavel creștinilor din Asia

Mică (Galateni, Efeseni sau Coloseni) și spune destul de clar că era familiarizat cu „toate epistolele [lui Pavel]” (2 Petru 3:15,16). Bisericii din Colose, Pavel îi transmite că epistola pe care le-a trimis-o – aproape sigur o copie – nu trebuia privită ca proprietatea lor exclusivă, ci ea trebuia „să fie citită și în biserica laodiceenilor”. Tot colosenilor, Pavel le spune să citească la rândul lor „epistola” – probabil tot o copie – „care vă va veni din Laodicea” (probabil Epistola către Efeseni; Coloseni 4:16). În scurt timp s-au format colecții din aceste cărți. Bisericile creștine aveau nevoie de seturi complete pentru a fi citite în cadrul închinării în comun.

Lucrul acesta este confirmat indirect de scrierile Părinților Apostolici din secolul al doilea. Din rațiuni de spațiu, nu putem face referire aici decât la unul singur: Policarp, un ucenic al apostolului Ioan. Scriind filipenilor, el citează foarte mult din evangheliile și din epistole și își exprimă încrederea că aceștia sunt „buni cunoscători ai Sfințelor Scripturi”.¹⁰ În mod cert, la acel moment existau deja copii ale Scripturilor, iar dovezile arată că acestea aveau o largă circulație.

Probabil că primele copii au fost realizate chiar de apostoli. Fiind întemnițat la Roma, Pavel a cerut să-i fie aduse „cărțile, mai ales ... cele de piele” (2 Timotei 4:13). J. P. Lilley sugerează că „«cele de piele» trebuie să fi fost *copii sau fragmente* din Scripturi ori chiar din *epistolele sale* adresate bisericilor”¹¹. De asemenea, se presupune

– cu un oarecare grad de probabilitate
– că Ioan a pregătit șapte exemplare ale „Apocalipsei” sale și a trimis câte unul fiecăreia dintre cele șapte biserici din Asia Mică (Apocalipsa 1:4-6; 2:1, 8, 18 etc).¹²

Dacă munca de copiere nu a fost făcută întotdeauna de către apostolii înșiși, probabil că ea a căzut în sarcina secretarilor acestora. Știm cu certitudine că aceștia au fost folosiți uneori pentru a scrie cărți sau scrisori (Romani 16:22; 1 Petru 5:12). De ce să nu fi primit și responsabilitatea de a copia?

Scribii, sau „cărturarii”, la început echivalentul „secretarilor” sau „logofeșilor” (Ezra 4:8; Estera 3:12; Ieremia 8:8), au fost promiși de către Dumnezeu Bisericii creștine. „Iată”, a spus Domnul nostru, „vă trimit pro-roci, înțelepți și cărturari...” (Matei 23:34; comp. 13:52). Putem presupune că dintre aceștia au ajuns și în slujba lui Pavel. De fapt, apostolul îi menționează pe „legiuitorul Zena și Apolo” (Tit 3:13).

Copiștii au transcris aceste documente cu o atenție extraordinară. De unde știm lucrul acesta? În primul rând, cărțile Noului Testament erau considerate la fel de sfinte precum Scripturile Vechiului Testament (1 Timotei 5:18 care citează din Luca 10:7, alături de Deuteronomul 25:4, ca „scriptură”; și 2 Petru 3:16 care plasează epistolele lui Pavel în aceeași categorie cu „celelalte Scripturi”). În al doilea rând, aproape toți copiștii

din prima generație erau probabil fie plătiți pentru această muncă, fie erau scribi evrei convertiți, al căror respect față de Cuvântul scris al lui Dumnezeu îi obliga să facă munca de transcriere cu o precizie absolută (Ieremia 36:28; comp. Deuteronomul 10:4). În al treilea rând, scrierile însele, pretinzând a avea inspirația și autoritatea Cuvântului lui Dumnezeu, interziceau categoric orice alterare a textului sfânt (1 Corinteni 2:13; 2 Corinteni 2:17; Apocalipsa 22:18,19). În al patrulea rând, știind că apostolii erau încă în viață și activi în slujire, primii copiști trebuie să fi fost cu atât mai atenți să realizeze niște manuscrise de calitate excelentă. În al cincilea și *ultimul rând*, dacă la început sarcina de a copia textele le-a revenit colegilor de lucrare ai apostolilor, cunoscuți ca „evangheliști” (Eusebiu relatează că responsabilitatea lor era să le „dea [noilor convertiți] cartea Evangheliilor divine”),¹³ nu trebuie să uităm că acești oameni au primit darurile miraculoase ale Duhului Sfânt și, prin urmare, erau echipați special pentru a asigura păstrarea intactă a textului inspirat (2 Timotei 1:6, 4:5).

Mai mult, există și un factor divin pe care nu ne este îngăduit să-l trecem cu vederea. Dumnezeu, în providența Sa, a supravegheat acest proces, asigurându-Se în mod evident că textul autentic al Noului Testament este transmis ca atare generațiilor viitoare.

VARIANTE DE TEXT

Cu toate acestea, în unele copii s-au strecurat erori și, pe măsură ce

s-au realizat tot mai multe exemplare, au început să apară tot mai multe variante de text. În general, modificările aduse textului original se împart în (1) modificări *involuntare* și (2) modificări *voluntare*. În categoria celor involuntare intră greșelile de ortografie, înlocuirea eronată a unor litere cu altele, schimbarea topicii, folosirea sinonimelor sau a unor cuvinte echivalente, precum și omiterea sau repetarea unor litere, cuvinte, linii și chiar pasaje întregi. Marea majoritate a variantelor de text au apărut ca urmare a unor astfel de erori comise de către scribi.

Există însă și modificări voluntare, prin care înțelegem schimbarea intenționată a textului sacru, de obicei în interesul unei anumite teologii sau doctrine. Dionisie, un lucrător al Evangheliei din Corint, deplângea într-o scrisoare datată în jurul anilor 168-170 AD. faptul că epistolele scrise de el fuseseră modificate, adăugând: „Nu este de mirare, așadar, că unii s-au îndeletnicit cu schimbarea Scripturilor Dominicale”.¹⁴ Un autor necunoscut (presupus de unii ca fiind Hipolitus, de alții ca fiind Gaius) scria în jurul anului 230 d.Cr: „Aceștia (ereticii) s-au atins fără teamă de Scripturile divine, spunând că le-au îndreptat”.¹⁵ Cine erau ereticii care au îndrăznit să facă așa ceva?

Unii dintre ei sunt practic necunoscuți, ca de exemplu Asclepiades, Theodotus, Hermophilus sau Apollonides, însă alții erau chiar personaje populare, cum ar fi unii

dintre primii gnostici (care proclamau mântuirea printr-o cunoaștere tainică): Basilides, Valentinus și, desigur, Marcion, care a acceptat ca scrieri canonice doar variantele sale modificate la Evanghelia după Luca și zece din epistolele lui Pavel. „Marcion a folosit în mod evident și intenționat cuțitul în locul peniței, întrucât a tăiat în Scripturi după cum i-a servit propriilor interese”.¹⁶

REPRODUCEREA TEXTULUI AUTENTIC AL NOULUI TESTAMENT

Învățătorii de dreaptă credință au fost pe deplin conștienți de aceste modificări realizate cu rele intenții și le-au demascată atât în învățătura lor orală, cât și în scrierile lor. Ca urmare, manuscrisele considerate compromise nu au fost folosite în general pentru a fi copiate. Doar acelea care respectau cu fidelitate originalul au devenit documente standard utilizate pentru multiplicare.

Avem însă vreo dovadă că lucrurile s-au petrecut într-adevăr așa?

Primii lideri creștini pretindeau că sunt capabili să evalueze diversele manuscrise și să le identifice pe cele mai bune și mai exacte. Spre exemplu, Irineu, în ampla sa lucrare „Împotriva ereziilor”, face referire la „copiile cele mai acceptate și mai străvechi”.¹⁷ Criteriile folosite pentru identificarea unui text fidel erau, printre altele, următoarele:

■ **1. Identitatea copistului.** Dacă acesta era un creștin de rând, erau șanse foarte mari ca exemplarul produs de el să conțină greșeli. În schimb, dacă se cunoștea despre el că era un asistent al apostolilor sau un scrib de profesie, probabilitatea era mare ca respectiva copie să aibă un grad foarte ridicat de precizie.

■ **2. Natura manuscrisului folosit la realizarea copiei.** La început, acesta ar fi putut fi originalul inspirat, însă ulterior și el avea să fie la rândul său o copie. Multe dintre copii erau ceea ce noi numim exemplare „personale”, adică erau folosite în scop personal, devoțional. Unele însă erau copii „oficiale” din care citeau și predicau lucrătorii creștini în cadrul serviciilor publice de închinare. Acestea din urmă erau întotdeauna mai de încredere decât primele. Copiile realizate pe baza lor aveau și ele un grad mai mare de fidelitate față de original.

■ **3. Numărul copiilor realizate până la acel moment.** O copie realizată după un original sau după una dintre primele copii ale originalului avea șanse mult mai mari să asigure un text corect decât o copie cu o „genealogie” lungă și complicată. De aceea, copia cea mai veche nu era întotdeauna și cea mai bună, întrucât ea ar fi putut fi realizată pe baza unei alte copii din aceeași perioadă, în timp ce o copie ulterioară ar fi putut fi realizată pe baza uneia mult mai veche și mai apropiată de original.

■ **4. Locul unde se afla copia.** Bisericile însele au devenit protectoare ale Cuvântului lui Dumnezeu în forma sa pură (lucru pe care-l făcuseră înainte sinagogile locale); prin urmare, dacă o copie fusese păstrată într-o biserică, era aproape sigur că aceasta era un manuscris acceptat, corect și fidel originalului.

■ **5. Calitatea generală a copiei.** Unele copii sunt evident compromise. Ele sunt prost redactate și pline de erori cât se poate de evidente. Autorii lor au fost fie neștiutori, fie neglijenți – fie ambele, desigur. Astfel de documente nu aveau cum să fie considerate și folosite ca mărturii demne de încredere ale textului autentic al Noului Testament. Copiile redactate cu grijă însă inspirau încredere și erau la rândul lor transcrise cu mare atenție.

■ **6. Concordanța cu alte copii existente.** Ar fi o greșeală să credem că scribii aveau în față o singură variantă de text. În primele două secole s-au produs foarte multe copii, astfel încât prin compararea acestora se puteau identifica variantele neobișnuite și tot astfel se putea stabili ce au scris de fapt autorii inspirați. Primii creștini puteau face lucrul acesta mult mai ușor decât îl putem face noi astăzi. La urma urmelor, ei aveau acces la niște manuscrise care s-au distrus cu mult înainte de zilele noastre.

■ **7. Apropierea de un centru creștin renumit.** O copie realizată într-o locație aflată la mare distanță de locurile în care activau în mod regulat apostolii și

succesorii imediați ai acestora avea cele mai mari șanse să fi suferit modificări semnificative de conținut; în schimb, o copie realizată într-o regiune în care Biserica primară era activă avea toate șansele să reprezinte tradiția textuală nealterată.

Deși învățătorii de dreaptă credință din secolele întâi și al doilea nu au avut întotdeauna acces la cele mai bune manuscrise, ei au știut, se pare, cum să identifice „copiile acceptate și străvechi”. S-au depus toate eforturile de a se folosi textul care a stat la baza acestora, rezultatul fiind că *majoritatea covârșitoare a manuscriselor grecești vechi erau în concordanță*. Prin urmare, putem crede că *textul majorității reprezenta Originalul cu o acuratețe impresionantă*.

MANUSCRISELE GRECEȘTI CARE AU SUPRAVIEȚUIT

Conform unei liste publicate recent, numărul total al manuscriselor care conțin Noul Testament în întregime sau fragmente din acesta este de 5.488.¹⁸ Ele se împart în categoriile obișnuite:

■ 1. *Papirusurile*

Conform statisticilor disponibile în anul 1989, sunt înregistrate 96 astfel de manuscrise. Aproape toate conțin doar fragmente de text, deși în original probabil că au avut forma unor codice sau cărți. Cele mai multe au fost descoperite în Egipt, unde climatul și nisipul au contribuit la conservarea lor. Când

se referă la aceste fragmente, specialiștii folosesc litera „P” urmată de un număr: P1, P2, P3 și așa mai departe.

P52 (așa-numitul fragment Rylands) este considerat a fi cel mai vechi. Dimensiunile sale sunt de numai 6,35cm x 8,89 cm și conține câteva versete din Evanghelia după Ioan (18:31-33, 37-38). Acest fragment a fost datat cu aproximație în jurul anului 125 AD.

Printre cele mai importante fragmente se numără P45, P46 și P47. Cunoscute sub denumirea de papirusurile biblice Chester Beatty (după numele lui Sir Chester Beatty, care le-a cumpărat în anii 1930-1931), ele conțin pasaje din evangheliile, din epistolele lui Pavel și din cartea Apocalipsa. O altă colecție importantă este colecția Bibliotecii Bodmer (achiziționate de M. Martin Bodmer după anul 1956). În această colecție intră papirusul P66, cu pagini și fragmente dintr-un codice al Evangheliei după Ioan, scris în jurul anului 200 AD; și P72, o copie din secolul al treilea – și, prin urmare, posibil cea mai veche copie existentă – a epistolelor lui Petru și Iuda.

■ 2. *Uncialele*

Există 299 de unciale cunoscute. Datate începând cu secolul al patrulea, ele sunt scrise pe pergament sau vellum, în formă de codice sau carte și cu scriere uncială, adică numai cu litere mari și fără semne de punctuație. Cele mai vechi dintre acestea sunt numerotate cu ajutorul unor litere mari urmate

de numere începând cu un zero (de ex., A-02). Cele mai recente sunt catalogate doar cu simboluri numerice (de ex., 046).

Printre uncialele care se găsesc la Muzeul Britanic se află și Codex Alexandrinus, A-02. Acesta a fost copiat în Egipt în prima jumătate a secolului al cincilea și, în forma sa completă, conținea Biblia integrală în limba greacă alături de una sau două scrieri apocrife. În prezent, el conține practic întreg Vechiul Testament și cea mai mare parte din Noul Testament (mai puțin Matei 1:1-25:6; Ioan 6:50-8:52; 2 Corinteni 4:13-12:7). Acest manuscris i-a fost oferit în anul 1627 regelui Carol I de către Patriarhul de Alexandria.

Un alt codice care datează din secolul al cincilea este Codex Bezae, D-05. În anul 1581, Theodore Beza, succesorul lui Jean Calvin, a oferit acest manuscris Universității Cambridge, unde a rămas până în ziua de azi. Acest codice este scris în limba greacă și latină (pagina din stânga în greacă, pagina din dreapta în latină) și conține majoritatea evangheliilor și cartea Faptele Apostolilor, împreună cu câteva versete din epistola a treia a lui Ioan.

Cele mai renumite unciale sunt Codex Sinaiticus, Alef-01 (Alef fiind prima literă din alfabetul ebraic), și Codex Vaticanus, B-03.

Codex Sinaiticus, datând din a doua jumătate a secolului al patru-

lea, conține doar o parte din Vechiul Testament, însă conține în întregime Noul Testament în limba greacă. Este singurul manuscris uncial complet al Noului Testament care a supraviețuit până astăzi. Acest codice egiptean a fost scris pe vellum, cu patru coloane de câte patruzeci și opt de rânduri pe fiecare pagină, însă textul în sine indică în mod clar faptul că manuscrisul a fost corectat de mai multe ori. În anul 1844, Constantine Tischendorf a descoperit câteva din paginile sale într-un coș de gunoi al bibliotecii mănăstirii St. Catherine de pe Muntele Sinai. El a trebuit să aștepte însă până în anul 1859 pentru a vedea Noul Testament în întregime. După ce a obținut aprobările necesare, a transferat manuscrisul la Cairo, unde l-a copiat; iar în anul 1862, prin generozitatea împăratului Rusiei, Alexandru al II-lea, a publicat o ediție a manuscrisului cu Introducere și Note critice.

Codex Vaticanus poate fi datat și el cu aproximație la mijlocul secolului al patrulea și, la fel ca Alef, este scris pe un vellum foarte fin, dar cu trei coloane de câte patruzeci și două de rânduri pe fiecare pagină. Deși conținea inițial Biblia în limba greacă în întregime, cu mult timp în urmă s-au pierdut din el porțiuni din Vechiul Testament și câteva secțiuni mari din Noul Testament. Din acest uncial lipsesc epistolele pastorale, Epistola lui Pavel către Filimon, finalul Epistolei către Evrei (de la 9:14 până la final) și cartea Apocalipsa în totalitate. Manuscrisul a fost corectat de mai multe persoane, iar în secolul al zecelea,

cineva a rescris cea mai mare parte a originalului, probabil de teamă că altfel literele s-ar fi șters. Particularitățile ortografice sugerează că acest manuscris este de origine alexandrină, însă nu se știe cum a ajuns în Biblioteca Vaticanului. Biblioteca a fost înființată în anul 1448 de Papa Nicolae al V-lea, iar manuscrisul apare deja în primul catalog publicat în anul 1475. Samuel Tregelles a încercat să îl consulte în anul 1845, dar s-a lovit de opoziția clerului în grija căruia era încredințat manuscrisul. În 1866, Tischendorf a primit aprobarea de a-l studia timp de patruzeci și două de ore, iar pe baza studiului și a notițelor sale, în anul 1867 a fost publicată o ediție a acestui manuscris – Codex B. A urmat o altă ediție realizată sub egida autorităților papale și pregătită de Vercellone și Cozza în anul 1868; în fine, în anii 1889-1890 a fost pusă la dispoziția specialiștilor o reproducere fotografică.

■ 3. Minusculele

În această categorie numărăm 2.812 manuscrise. Ele se numesc minuscule fiindcă sunt scrise nu cu majuscule, ci cu litere mici (numite minuscule sau cursive). Acest stil de scriere fusese utilizat secole de-a rândul în documentele private, dar abia în secolul al nouălea a ajuns să fie folosit și în scopuri literare. Cererea de cărți ale Noului Testament fiind în creștere, această scriere prezenta avantajul de a se realiza într-un timp mai scurt și cu un consum mai mic de pergament. În vederea identificării, aceste scrieri sunt numerotate cu ajutorul numerelor naturale (1, 2, 3 și așa mai departe).

Așadar, minusculele au fost scrise după secolul al nouălea; datarea lor mai recentă nu înseamnă însă neapărat că ele sunt mărturii mai puțin credibile ale scrierilor originale. Manuscrisele din secolul al nouălea puteau fi copiate după altele datate din secolul al treilea. După cum remarca la un moment dat profesorul Warfield, „Nu numărul anilor din spatele unui manuscris este măsura apropierii sale de autograf, ci numărul de transcrieri”¹⁹.

Printre aceste minuscule se numără și următoarele:

MS 1: un codice din secolul al doisprezecelea care conține Noul Testament în întregime, cu excepția cărții Apocalipsa. MS 4: o copie a celor patru evanghelii datând din secolul al doisprezecelea; MS 12: o copie a Evangheliilor datată în secolul al unsprezecelea; MS 21: datată în secolul al zecelea, dar tot cele patru evanghelii; MS 43: o lucrare în două volume din secolul al unsprezecelea, primul volum conținând evangheliile, iar cel de-al doilea cartea Faptele Apostolilor și epistolele; MS 330: din secolul al unsprezecelea, conținând evangheliile, Faptele Apostolilor și epistolele; MS 565: o copie excelentă a evangheliilor datată în secolul al nouălea, scrisă cu litere aurii pe un vellum de culoare purpurie.

■ 4. Lecționarele

În număr de 2.281, acestea sunt texte care datează încă din secolul al șaselea și conțin evangheliile și epistolele (Evangeliaria și Apostoli) ce

trebuiau citite în primele biserici creștine. Cele mai multe dintre ele folosesc unciale, însă unele sunt minuscule; și în cazul lor, identificarea se face cu ajutorul numerelor, însă de data aceasta precedate de litera „l” sau de prescurtarea „Lect” (de ex., 159 sau Lect. 1280).

Aceste manuscrise sunt importante nu numai datorită vechimii lor, ci și pentru că erau folosite în serviciile publice ale Bisericii. În mod cert, s-a urmărit cu o atenție deosebită ca aceste copii aflate în posesia bisericilor să-și păstreze puritatea inițială; iar mărturia unui lectionar era, de fapt, mărturia tuturor bisericilor. Cele care au supraviețuit până în zilele noastre și au fost analizate sunt într-o concordanță remarcabilă. Singura explicație rezonabilă, desigur, este că la baza lor a stat un text de lectionar general acceptat.

CLASIFICAREA

Avem la dispoziție, așadar, un mare număr de manuscrise în limba greacă, unele datând încă din secolul al doilea. Specialiștii care le-au studiat afirmă că, deși există variante diferite, anumite manuscrise au numeroase texte în comun, lucru care ne sugerează faptul că putem vorbi despre grupuri sau familii. Cele mai importante dintre acestea sunt: (i) textul bizantin (numit uneori și tradițional, majoritar sau antiohian); (ii) textul alexandrin (sau ceea ce unii au numit Textul Neutru); (iii) textul occidental; și (iv) textul cezareean.

Din perspectiva scopurilor acestui

articol, ultimele două tipuri de text nu necesită comentarii amănunțite. B.H. Streeter a fost cel care, în cartea sa *The Four Gospels* (1924), a pretins pentru prima dată că a descoperit textul cezareean. El a fost convins că acesta era textul Evangheliei după Marcu, citat de Origen după anul 231 AD, anul în care a venit în Cezareea. Criticii de text din perioada modernă se îndoiesc însă că acesta poate fi considerat o variantă de text distinctă. Ei sunt de părere că textul cezareean este mai degrabă un amestec.

În ceea ce privește textul occidental, identificat de către B. F. Westcott și F. J. A. Hort și considerat a fi apărut în Europa occidentală, se pare că există unele dovezi în ce privește existența sa. El este reprezentat de Codex Bezae (secolul al cincilea), Codex Claromontanus (secolul al șaselea) și traducerea în latina veche și în siriana curetoniană (secolele al treilea, respectiv al cincilea). De asemenea, el este citat de unii dintre primii părinți ai Bisericii precum Irineu, Tertulian și Ciprian. În multe locuri însă, acest text se deosebește semnificativ de toate celelalte. El prezintă o sumedenie de omiteri, nu doar de versete, ci de pasaje întregi. Tendința sa dominantă însă este de a adăuga la text, fie sub forma unor parafrazări, fie prin inserarea unor detalii suplimentare. În evangheliile (și mai ales în a doua jumătate a Evangheliei după Luca) textul este mai scurt, pe când în Faptele Apostolilor este mult mai lung (cu aproximativ 10%). Sir Frederic Kenyon îl descria ca „un tip

de text caracterizat prin îndepărtări foarte libere de la tradiția adevărată”. Numărul redus de manuscrise dove-ditoare și variantele de text numeroase fac ca acest tip de text să fie în cel mai bun caz îndoielnic și, în cel mai rău caz, complet lipsit de credibilitate.

Prin urmare, ne rămân cele două grupuri principale de texte: cel bizantin și cel alexandrin.

▣ **A. Textul bizantin**

Acest text și-a primit numele de la asocierea sa inițială cu capitala imperială Constantinopol, numită anterior Bizanț, precum și de la faptul că a fost textul standard al Bisericii Creștine în toată perioada bizantină, între anii 312-1453 AD (și, de fapt, mult timp după aceea). Înainte de a primi locul de cinste în capitala Estului însă, această formă a textului a fost bine păstrată în Antiohia, capitala provinciei romane Siria. Fără doar și poate, învățătorii creștini aflați în legătură cu biserica de acolo l-au folosit. Printre ei îi enumerăm pe Vasile din Cezareea, Grigorie din Nisa, Grigorie de Nazianz (Părinții capadocieni), Teodoret din Cir și Hrisostom din Constantinopol (care a plecat din Antiohia și a devenit episcop de Constantinopol în anul 398 AD).

Textul bizantin este confirmat cu foarte multă tărie de manuscrisele grecești.

În cele mai vechi papirusuri găsim un număr impresionant de variante de text evident bizantine. P45 și P46 din

Papirusul Chester Beatty conțin astfel de variante, la fel ca P66 din colecția Bibliotecii Bodmer. Profesorul H. A. Sturz a reușit să identifice *150 de variante bizantine confirmate de cele mai vechi papirusuri*.²⁰ Acest fapt arată că variantele bizantine, contrar opiniei primilor critici de text, își au originile chiar în secolul al doilea.

Printre unciale, acest text se găsește în Codex Alexandrinus (A-02; textul bizantin în evangheliile) și Codex Ephraemi (C-01), ambele datate în secolul al cincilea, și în aproape toate uncialele scrise după aceea. Se estimează că aproximativ 95% dintre manuscrisele unciale au fost scrise cu text bizantin. Situația minusculilor este și mai clară, întrucât aproape toate au text bizantin.

Lecciónarele studiate până acum confirmă și ele textul bizantin.

▣ 1. *Confirmat de primele versiuni*

Ne referim aici la primele traduceri ale Scripturilor Noului Testament, realizate pentru a contribui la răspândirea credinței creștine printre popoarele lumii. Printre cele mai vechi traduceri cunoscute nouă astăzi sunt versiunea siriacă (sau aramaică) și versiunea latină, datând de la mijlocul secolului al doilea. Pesita, „regina versiunilor”, este una dintre primele traduceri în siriacă și conține indubitabil texte bizantine. Același lucru se poate spune și despre versiunea gotică din secolul al

patrulea, posibil tradusă de Ufilas, episcopul Antiohiei.

□ 2. *Confirmat de primii Părinți*

Criticii care neagă întâietatea textului bizantin, preferând să-l considere o revizuire datată în secolul al patrulea, menționează adeseori că niciunul dintre primii Părinți ai Bisericii înainte de Hrisostom (347-407 AD) nici nu face măcar referire la acest text, darămite să mai și citeze din el. Ei bine, lucrul acesta este pur și simplu fals. Studiile de specialitate desfășurate cu multă minuțiozitate au arătat că Iustin Martirul (100-165 AD), Irineu (130-200 AD), Clement din Alexandria (150-215 AD), Tertulian (160-220 AD), Hipolit (170-236 AD) și chiar Origen (185-254 AD) citează în mod repetat din textul bizantin. Edward Miller, catalogând citatele folosite de Părinții greci și latini care au murit înainte de anul 400 AD, a constatat că citatele lor confirmă textul bizantin de 2.630 de ori (și alte variante de numai 1.753 de ori). Mai mult, studiind treizeci de pasaje importante, el a identificat în acestea 530 de mărturii favorabile textului bizantin (și doar 170 favorabile celorlalte texte). Iată concluzia formulată de el: „Predominanța inițială a Textului Tradițional reiese din lista primilor Părinți. Istoria lor demonstrează că în scrierile lor, și deci în Biserică în general, stricăciunea s-a făcut simțită încă de la început, însă apele curate au triumfat de obicei... Tradiția este păstrată apoi de majoritatea Părinților

care le-au urmat. Nu există pauză sau întrerupere: mărturia este continuă”.²¹

Realitatea simplă este că, în secolul al patrulea, textul bizantin era deja textul cu autoritate al Noului Testament, iar pentru următoarele douăsprezece secole (și chiar mai mult) el a fost standardul necontestat în întreaga creștinătate.

□ 3. *Noul Testament tipărit în limba greacă*

Noul Testament în limba greacă a fost tipărit pentru prima dată în anul 1514, deși abia în 1522 a fost publicat într-o ediție de sine stătătoare. Aceasta a fost opera lui Francisco Ximenes, cardinalul Spaniei, făcând parte din lucrarea sa în șase volume Complutensian Polygot. Dedicând această lucrare Papei Leo al X-lea, Ximenes scria: „Pentru exemplarele în limba greacă suntem îndatorați Sfinției voastre, care cu multă bunătate ne-ați trimis din Biblioteca Apostolică acele codice foarte vechi ale Vechiului și Noului Testament, ce ne-au ajutat nespus în această lucrare”. Textul în limba greacă rezultat pare să fi fost textul bizantin (și nu există vreo dovadă că Ximenes ar fi urmat vreodată Codex Vaticanus [B]).

În anul 1516, când Desiderius Erasmus, cel mai renumit învățat al Europei, a publicat prima ediție a Noului Testament în limba greacă, el a pornit de la manuscrisele bizantine reprezentative. Erasmus a mai publicat

apoi alte patru ediții ale lucrării sale, în 1519, 1522, 1527 și 1535. Nu după mult timp, i-au călcat și alții pe urme: cel mai cunoscut dintre aceștia a fost Robert Estienne (în forma latinizată, Stefanus), editorul și tipograful francez al cărui text publicat în 1546 a fost practic identic cu al lui Erasmus. Și lucrarea sa a fost tipărită în alte trei ediții, în 1549, 1550 și 1551. Alte ediții au fost editate și publicate de Theodore Beza între anii 1565 și 1604. Apoi, în 1624, Bonaventura și Abraham Elzevir au publicat și ei ediția lor. Prefața la a doua ediție a lucrării lui Elzevir, publicată în anul 1633, conține următoarele cuvinte: „Astfel aveți un text primit acum de toți, în care nu aducem nicio schimbare și nicio falsificare”. De aici derivă numele bine-cunoscut în zilele noastre, „*Textul primit*”.

Textul bizantin a stat *la baza tuturor Bibliilor protestante reprezentative* în limba engleză, inclusiv a celor asociate cu numele lui William Tyndale (1525), Miles Coverdale (1535), John Rogers (1537) și Richard Taverner (1539), dar și a celor cunoscute ca Marea Biblie (1539), Biblia de la Geneva (1560), Biblia Episcopilor (1568) și, desigur, Versiunea Autorizată (1611); și la fel, a Bibliilor Reina în spaniolă, Karoli în maghiară, Luther în germană, Olivetană în franceză, Statenvertaling în olandeză, Almeida în portugheză și Diodati în italiană.

Ca să rezumăm, argumentele în favoarea textului bizantin sunt următoarele:

■ 1. Acest text este *asociat cu orașul Antiohia din Siria*. După moartea lui Ștefan, creștinii din Ierusalim au fugit în acest oraș și au început să proclame Evanghelia grecilor de aici (Faptele Apostolilor 11:19, 20). S-a format astfel o biserică solidă, în mare parte ca urmare a lucrării lui Barnaba și Pavel (11:22-26), iar de aici apostolul a plecat în fiecare dintre călătoriile sale misionare (Faptele Apostolilor 13:1-3, 15:35, 36, 18:22, 23). Orașul a primit și vizita altor apostoli, inclusiv pe cea a apostolului Petru (Galateni 2:11, 12). Nu după mult timp, Antiohia a devenit ceratea-mamă a bisericilor dintre Neamuri, iar după căderea Ierusalimului în anul 70 AD, ea a fost adevăratul și incontestabilul centru al creștinismului. Orice text ce-și avea originea în Antiohia era un text aprobat de apostoli și de Biserica Creștină primară.

■ 2. După cum am amintit deja, acest text și-a primit numele de la Constantinopol (Bizanț), capitala Imperiului de Răsărit, fiindcă în foarte scurt timp a fost adoptat aici ca text standard în limba greacă. Constantinopolul era deopotrivă centrul lumii vorbitoare de limbă greacă și al Bisericii vorbitoare de limbă greacă, fiindcă dacă în Occident greaca cedase deja întâietatea limbii latine, în Răsărit aceasta rămăsese ca limbă oficială și comună. Aceasta însemna, desigur, că *învățații greci din Constantinopol aveau abilitățile specifice necesare pentru a identifica și a reproduce textul autentic*.

■ 3. În secolul al patrulea, când acest text a dobândit întâietate, Biserica a fost binecuvântată cu specialiști *excepționali* precum Metodiu (260-312 AD), Atanasie (296-373), Hilary de Poitiers (315-367), Chiril din Ierusalim (315-386) și Grigorie de Nazianz (330-394). Aceștia – și alții ca ei – au contribuit la formularea doctrinei ortodoxe și rati ficarea canonului Noului Testament. Totodată, ei s-au dedicat studierii textului și, în plus, au avut un avantaj față de criticii de mai târziu prin accesul lor la numeroase manuscrise vechi și foarte prețioase, care între timp s-au distrus. Apariția unui text predominant în această perioadă are o semnificație deosebită. În mod categoric, acesta era considerat textul autentic, nealterat și autorizat.

■ 4. Evreii au fost desemnați păzitorii revelațiilor divine de care au avut parte, iar ei, împlinind mandatul care le-a fost încredințat, au păstrat cu grijă textul Vechiului Testament nealterat și întreg (textul ebraic masoretic). După cum remarca apostolul Pavel, „lor le-au fost încredințate cuvintele lui Dumnezeu” (Romani 3:2). Este rezonabil să presupunem că *Scripturile Noului Testament au fost încredințate creștinilor practicanți, sau Bisericii Creștine practice*. Întrebarea care se naște în mod natural este următoarea: Care text, vorbind la modul general, a fost recunoscut și răspândit de Biserică încă de la început? Răspunsul este: textul bizantin.

■ 5. Realitatea este că *aproximativ 90% dintre manuscrisele grecești repre-*

zintă textul bizantin. Deși aceste manuscrise nu sunt atât de vechi pe cât ar fi dorit unii critici, ele sunt atât de numeroase încât trebuie să presupunem că au existat realmente sute de documente-sursă mai vechi, multe dintre acestea datând din primii ani ai creștinismului. Acest fapt trebuie să aibă o explicație; iar argumentul propus cu insistență – în ciuda dovezilor solide – că textul bizantin nu apare în istorie înainte de secolul al patrulea nu este deloc satisfăcător. Acest text este foarte vechi. El s-a răspândit pentru că a reprezentat cu fidelitate originalul.

■ 6. *Adevărul lui Dumnezeu a beneficiat întotdeauna de grija providențială a lui Dumnezeu, deoarece credincioșii au avut nevoie de acel Adevăr într-o formă precisă și corectă* (Matei 24:35; 1 Petru 1:23, 25). Astfel, Cuvântul transmis prin inspirație a fost același cu cel publicat ulterior (Psalmul 68:11). Este de neconceput că Dumnezeu ar putea oferi credincioșilor Săi un text complet alterat și mutilat, iar apoi să-i lase să-l folosească vreme de peste optsprezece secole. Și totuși, exact de lucrul acesta încearcă să ne convingă unii dintre criticii de text din perioada modernă! „Să nu uităm”, scria Dr. Owen, „că textul obișnuit pe care îl folosim (Textul Primit) a aparținut în mod public multor generații...; să lăsăm așadar ca acesta să fie considerată drept normă, după cum se cuvine și i se datorează și, cu ajutorul lui Dumnezeu, vom vedea fără întârziere ce puține motive avem să acceptăm variante ale textului ca acelea cu care

suntem luați pe neașteptate pe lângă aceasta”.²²

■ 7. Este rezonabil să presupunem că *Dumnezeu a acționat în mod similar cu privire la Vechiul și la Noul Testament*. Metoda folosită de El cu privire la Vechiul Testament a fost să păstreze textul într-o formă aproape nealterată de-a lungul multor generații. Rezultatul – după cum au proclamat Cristos și apostolii Săi – a fost o Carte în care fiecare literă și fracțiune de literă erau sacre (Matei 5:18; comp. Ioan 10:35). Când această revelație veche a fost completată, Dumnezeu a procedat în același mod: El a înregistrat în scris, fără greșală, Cuvântul Său final, L-a încredințat Bisericii Sale și apoi *S-a asigurat că acesta a fost transmis de-a lungul secolelor, până în zilele noastre*. „Cuvântul Domnului rămâne în veac” (1 Petru 1:25).

■ B. Textul alexandrin

Acest text este reprezentat de un grup foarte restrâns de manuscrise. Particularitățile de ortografie indică faptul că ele trebuie asociate cu orașul Alexandria din Egipt; în plus, deloc surprinzător este faptul că documentele care conțin acest text se găsesc printre cele mai vechi papirusuri egiptene (de ex., P46, P47). Însă cele mai reprezentative sunt Codex Sinaiticus (sau Codex Alef) și Codex Vaticanus (sau Codex B).

Sușinerea pentru acest text vine din partea Părinților alexandrini, în

special a lui Origen (185-254 AD) și Chiril (376-444).

Se impune să facem aici câteva observații:

■ 1. Acest text *a apărut în Alexandria din Egipt*. Scriptura nu menționează vreodată prezența apostolilor în acea regiune, însă istoria Bisericii arată că acolo au trăit și au propovăduit numeroși eretici faimoși, printre care și unii gnostici precum Basilides, Isidor și Valentinus. Orice învățătură apărută în locul acesta trebuie privită cu o măsură de suspiciune.

■ 2. Există *dovezi clare în ce privește revizuirea textului*, dată fiind rearanjarea ordinii cuvintelor. B.H. Streeter sugerează că editorul a fost un episcop egiptean pe nume Hesychius.²³ Această înseamnă că, în ciuda pretențiilor ridicate pe care le ridică acest text, el nu poate fi considerat de o „puritate” excepțională.

■ 3. Cele două manuscrise principale care reprezintă acest text, Codex Alef (Sinaiticus) și Codex B (Vaticanus) sunt de *o calitate deosebit de slabă*. După ce a examinat Codex Alef, Dr. F. H. A. Scrivener a declarat despre el că este „scris grosier” și „plin de erori grave de transcriere” precum „omiterea unor linii întregi din original”. Codex B, deși „mai puțin defectuos”, a fost descris ca „pasibil de eroare”, comițând „greșeli dintre cele mai palpabile”²⁴.

■ 4. Aceste manuscrise principale își dezvăluie neajunsurile prin faptul că

se contrazic singure în realmente mii de situații (de 3.000 de ori numai în evangheliu).

■ 5. Textul propus de Alef (Sinaiticus) și B (Vaticanus) este *diferit de majoritatea covârșitoare a manuscriselor grecești*. Nu numai că el se regăsește într-un număr foarte mic de manuscrise, dar se estimează că există în jur de 6.000 de diferențe între textul alexandrin și cel bizantin.

■ 6. Deși este adevărat că o parte importantă din text lipsește în B (Vaticanus), ținând cont de vârsta acestor documente (jumătatea sau sfârșitul secolului al patrulea), aceste două unciale sunt într-o stare neașteptat de bună. Cum cele mai multe manuscrise corecte din acea perioadă s-au distrus prin utilizare, putem presupune că acestea două au fost *respinse din cauza erorilor* și, prin urmare, *nu au fost utilizate de Biserica primară*.

■ 7. În sprijinul acestei concluzii vine și faptul că *s-au realizat foarte puține copii pe baza lor*. După cum afirma Dr. Gordon Clark, „Dacă douăzeci sau treizeci de manuscrise au un singur strămoș, aceasta înseamnă că douăzeci sau treizeci de copii au considerat că acel strămoș respectă cu fidelitate autografele. Dacă însă un manuscris nu este replicat de multe ori, cum este și cazul strămoșului lui B, putem bănuși că scribii din acea vreme s-au îndoit de valoarea lui. Se poate ca primii creștini de dreaptă credință să fi știut că B era compromis.”²⁵

CRITICII ATACĂ TEXTUL BIZANTIN

În secolul al nouăsprezecelea, doi specialiști de la Cambridge, B. F. Westcott și F. J. A. Hort, au elaborat o *nouă teorie radicală* cu privire la transmiterea inițială a textului Noului Testament. Cei doi au afirmat că textul cel mai bun era de fapt cel alexandrin (pe care l-au numit „Textul Neutru”) reprezentat de manuscrisele Alef și B. Cum cele două manuscrise erau ceva mai vechi decât celelalte, ei au afirmat că strămoșul lor original a fost apropiat de originalul inspirat. Deși nu au pretins că acest text este absolut nealterat, Westcott și Hort au îndrăznit să afirme următorul lucru: „Credem (1) că variantele Alef B trebuie acceptate ca variantele corecte până când se vor găsi dovezi interne solide care să ateste contrariul și (2) că nicio variantă de text a lui Alef B nu poate fi respinsă în totalitate fără vreun risc, deși uneori este bine să le considerăm doar niște variante alternative, mai ales acolo unde nu sunt susținute în vreun fel de alte Versiuni sau de Părinți.”²⁶

Textul bizantin (numit „Textul Sirian”) conținea, în opinia lor, „versiuni amestecate”, adică niște combinații ale unor texte mai vechi; totodată, cei doi erau convinși că aceste versiuni mixte au rezultat în urma unui proces de revizuire în două etape desfășurat în Antiohia sau în apropierea acestui oraș, în secolul al patrulea. Deși recunosc faptul că aceasta este doar o „supoziție”, ei promovează teza că „diversitatea și neclaritatea tot mai mare a textelor

grecești au făcut ca în Antiohia să se realizeze o revizuire oficială”, iar mai târziu „o a doua revizuire oficială”. Conform acestei teorii, întregul proces de revizuire s-a încheiat înainte de anul 350 AD; cei doi au lansat chiar ipoteza că Lucian din Antiohia (martirizat în anul 312) a fost implicat probabil în prima revizuire.

Teoria are câteva deficiențe majore. Deși criticii și versiunile vorbesc despre „manuscrisele cele mai vechi și mai bune”, expresia este înșelătoare, întrucât în această discuție particulară, „cele mai vechi” sunt de fapt „cele mai rele”. Cât despre „versiunile amestecate” din textul bizantin, nu au fost aduse nicio-dată dovezi convingătoare în favoarea existenței lor (după douăzeci și opt de ani de studiu, Westcott și Hort au reușit să identifice doar opt exemple). Oricum, variantele mai lungi nu dovedesc faptul că textul a fost modificat ulterior. Profesorul Sturz a arătat că unele dintre aceste variante sunt confirmate de cele mai vechi papirusuri (variantele mai lungi ale textelor din Ioan 10:19 și 10:31, de exemplu, sunt confirmate de P66).²⁷ Aceasta ne duce la concluzia că textul eronat este cel alexandrin. Greșeala lui este aceea de a fi scurta textul bizantin. Cum rămâne cu așa-numita „Recenzie Lucianică”? Nu avem nicio dovadă că aceasta ar fi fost realizată vreodată.

Westcott și Hort și-au propus să pregătească o versiune revizuită a textului în limba greacă. Întâmplător, ei făceau parte și dintr-o comisie însă-

cinată în anul 1880 de Adunarea din Canterbury cu pregătirea unei ediții revizuite a Bibliei în limba engleză. Deși textul lor în limba greacă nu a fost încă publicat, cei însărcinați cu revizuirea au primit o variantă de lucru; în 1881, când a fost publicat Noul Testament în Versiunea Revizuită, a fost clar de îndată că textul în limba greacă pregătit de Westcott și Hort nu numai că influențase foarte mult comisia, dar fusese folosit într-o mare măsură la Versiunea Revizuită a Noului Testament în limba engleză.

Acest Text Westcott/Hort a fost premergătorul celui cunoscut în ziua de azi ca Textul Nestle/Aland (United Bible Societies), care a detronat Textul Bizantin sau Tradițional și a format apoi baza tuturor versiunilor moderne. Spre exemplu, Noua Versiune Internațională (New International Version), deși afirmă în prefața sa că respectă un text grecesc „eclectic” (adică format pe baza mai multor manuscrise diverse), îl informează imediat pe cititor că „acolo unde există manuscrise diferite, traducătorii au făcut alegerea variantelor respectând principiile criticii textului Noului Testament”. Adoptarea unor „principii” fundamentale greșite a însemnat că textul rezultat seamănă foarte mult cu cel produs în 1881 de Westcott și Hort.

VERSIUNEA AUTORIZATĂ

În timpul Reformei și al Puritanilor au apărut mai multe versiuni protestante, toate bazate pe aceleași texte

DOMNUL A DAT CUVÂNTUL

autentice și traduse după aceleași principii valide.

În anul 1611 a fost publicată Versiunea Autorizată care trebuia să fie superioară tuturor rivalelor sale. La fel ca versiunile anterioare în limba engleză – și cele contemporane în alte limbi – aceasta a folosit *Textul ebraic masoretic* și *Textul Primit grecesc* (din familia bizantină) care fuseseră păstrate în mod providențial. Traducătorii, pe bună dreptate recunoscuți pentru evlavie și pentru pregătirea lor de specialitate, au realizat acest proiect cu deosebită atenție și meticulozitate. Ca urmare, ei au reușit să redea o traducere foarte fidelă și exactă care încă nu a fost egalată în ceea ce privește stilul maiestuos, simplitatea și puterea ei. De

fapt, valoarea intrinsecă a acestei versiuni este atât de mare încât ea a fost numită „cea mai izbutită carte în limba noastră”.

Versiunile moderne vin și trec, și suntem recunoscători pentru ele. Această versiune își păstrează însă prestigiul, chiar și în fața unor concurenți puternici precum *Noua Versiune King James*.

Versiunea Autorizată, confirmată de-a lungul veacurilor și adorată de poporul Domnului, este un produs cu adevărat nobil și rămâne cea mai bună traducere în limba engleză a Cuvântului infailibil și inerant al lui Dumnezeu.

Malcolm Watts, membru în Comisia Generală a Trinitarian Bible Society, s-a născut în 1946 la Barnstaple, North Devon, Anglia. Crescut într-o familie creștină, a fost chemat, prin harul lui Dumnezeu, să intre în lucrarea de predicare a Cuvântului încă din anii tinereții. A studiat la London Bible College între anii 1967 și 1970, iar din 1971 slujește ca pastor al Bisericii Emmanuel din Salisbury. S-a căsătorit cu Gillian în 1976 și împreună au două fiice, pe Lydia și Naomi.

Un studiu asupra istoriei textului biblic

Note

- 1 James Bannerman, *Inspiration: the Infallible Truth and Divine Authority of the Holy Scriptures* (Edinburgh: T & T Clark, 1865), p. 158
- 2 Louis Gaussen, *Divine Inspiration of the Bible* (Grand Rapids: Kregel Publications, 1971). Publicată în Edinburgh în 1842 cu titlul *Theopneustia: The Bible, its Divine Origin and Entire Inspiration, Deduced from Internal Evidence and the Testimonies of Nature, History, and Science*, p. 34.
- 3 Aceasta a fost poziția comentatorilor mai vechi, Piscator, Poole, Clarke, Gill și alții. Recent, ea a fost adoptată de către Dr. Greg L. Bahnsen în "The Innerancy of the Autographa", capitol inclus în colecția *Innerancy*, editată de Dr. Normal L. Geisler (Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1980), p. 167.
- 4 William Henry Green, *General Introduction to the Old Testament: The Canon* (Londra: John Murray, 1899), p. 11.
- 5 Mai multe informații despre starea textului în această perioadă se găsesc în John H. Skilton, "The Transmission of the Scriptures", în *The Infallible Word, a Symposium by the Members of the Faculty of Westminster Theological Seminary*, a treia ediție revizuită (Philadelphia: Presbyterian and Reformed Publishing Company, 1967) pp. 153 și mai departe. Vezi și Thomas Hartwell Horne, *An Introduction to the Critical Study and Knowledge of the Holy Scriptures*, ediția a șaptea (Londra: T. Cadell, 1834), 2:34.
- 6 Roger Nicole, "New Testament Use of the Old Testament", în *Revelation and the Bible*, Carl F.H. Henry, ed. (Londra: The Tyndale Press, 1959), pp. 142-43. Vezi și comentariile de Walter C. Kaiser Jr, *The Uses of the Old Testament in the New* (Chicago: Moody Press, 1985), pp. 4 și mai departe.
- 7 Skilton, p. 143.
- 8 Părinții Ante-Niceeni, *Tertullian, On Prescription against Heretics*, cap. 36 (Grand Rapids: William Eerdmans Publishing Company, 1979), 3:260.
- 9 Dr A. Cleveland Coxe, care a editat lucrările lui Tertulian pentru prima ediție apărută la Edinburgh, recunoaște într-o notă de subsol că „mult disputata expresie („propriile lor scrieri autentice”) se poate referi la autografe sau la originalele în limba greacă. Totuși, el crede că „probabil” este o referire la niște „copii complete nealterate”. Edward Miller (care a editat câteva dintre lucrările lui Dean Burgon) a crezut, se pare, că Tertulian face referire la manuscrisele originale. El scria: „Tertulian, în dezbaterea sa cu ereticii, îi îndeamnă să consulte autografele apostolilor de la Corint, Tesalonic, Efes sau Roma, acolo unde sunt păstrate și citite în public” (*A Guide to the Textual Criticism of the New Testament* [Londra: George Bell and Sons, 1886], p. 72).
- 10 Părinții Ante-Niceeni, *Polycarp, The Epistle of Polycarp to the Philippians*, cap. 12, 1:35.
- 11 J. P. Lilley, *The Pastoral Epistles* (Edinburgh: T & T Clark, 1901), p. 216.
- 12 Caspar Rene Gregory, *Canon and Text of the New Testament* (Edinburgh: T. & T. Clark, 1907), p. 309. Dr. Gregory comentează: „Nimeni nu-și poate închipui ... că doar acele epistole, iar nu și cartea Apocalipsa trebuia trimise bisericilor, întrucât acest verset (Apocalipsa 1:11) spune că Ioan trebuie să scrie în carte ceea ce vede, adică viziunile care vor urma, și să o trimită bisericilor” (p. 310).
- 13 Istoria bisericească și martirii Palestinei, *Eusebius, Ecclesiastical History*, cartea 3, cap.

37. (Londra: Society for Promoting Christian Knowledge, 1928).
- 14 Ibid., cartea 4, cap. 23.
- 15 Ibid., cartea 5, cap. 28.
- 16 Tertulian, cap. 38, 3:262.
- 17 Părinții Ante-Niceeni, *Irenaeus, Irenaeus against Heresies*, cartea 5, cap. 30, sect. 1, 1:558.
- 18 Kurt și Barbara Aland, *The Text of the New Testament: an Introduction to the Critical Editions and to the Theory and Practice of Modern Textual Criticism*, ed. a 2-a, 1989. Citați de Bruce M. Metzger în *The Text of the New Testament: Its Transmission, Corruption, and Restoration, third, enlarged edition* (Oxford: Oxford University Press, 1992), p. 262.
- 19 Benjamin B. Warfield, *An Introduction to the Textual Criticism of the New Testament* (Londra: Hodder and Stoughton, 1886), pp. 110, 111.
- 20 Harry A. Sturz, *The Byzantine Text-Type and New Testament Textual Criticism* (Nashville, TN: Thomas Nelson Publishers, 1984), pp. 61 și mai departe, 145 și mai departe.
- 21 Edward Miller în "The Antiquity of the Traditional Text", în John William Burgon, *The Traditional Text of the Holy Gospels Vindicated and Established* (Londra: George Bell and Sons, 1896), p. 121.
- 22 John Owen, "Of the Integrity and Purity of the Hebrew and Greek Text of the Scripture", în *The Works of John Owen* (Londra: The Banner of Truth Trust, 1968), 16:366.
- 23 B.H. Streeter, *The Four Gospels: A Study of Origins*, revizuirea ediției din 1924 (Londra: Macmillan & Co. Ltd, 1956), pp. 112 și mai departe, 121 și mai departe.
- 24 F.H.A. Scrivener, *Six Lectures on the Text of the New Testament and the Ancient Manuscripts* (Cambridge: Deighton, Bell, and Co., 1875), pp. 41, 43.
- 25 Gordon H. Clark, *Logical Criticisms of Textual Criticism* (Jefferson, MD: The Trinity Foundation, 1986), p. 15.
- 26 B.F. Westcott și F.J.A. Hort, *Introduction to the New Testament in the Original Greek* (Massachusetts: Hendrickson Publishers, 1988. Publicată inițial de Harper and Brothers, New York, 1882), p. 225.
- 27 Sturz, p. 84.

Scopurile Societății

- Să publice și să distribuie în lumea întreagă, în mai multe limbi, Sfintele Scripturi.
- Să promoveze traduceri ale Bibliei care sunt precise și demne de încredere, conforme cu *Textul Masoretic* ebraic al Vechiului Testament și cu *Textul Receptus* grecesc al Noului Testament pe care se bazează Versiunea Autorizată în limba engleză.
- Să fie un instrument prin care să ducă, prin Evanghelia lui Cristos, lumină și viață celor care sunt pierduți în păcat și în întunericul necredinței și al religiilor false.
- Să susțină doctrinele creștinismului reformat, mărturisind despre divinitatea egală și eternă a lui Dumnezeu Tatăl, Dumnezeu Fiul și Dumnezeu Duhul Sfânt, Un Singur Dumnezeu în trei Persoane.
- Să susțină că Biblia este Cuvântul lui Dumnezeu inspirat și fără greșală.
- Pentru Gloria lui Dumnezeu și lărgirea Împărăției Sale prin răspândirea versiunilor protestante sau nealterate ale Cuvântului lui Dumnezeu.

*Pentru literatură introductivă și catalog,
scrieți Societății la adresa menționată.*

Trinitarian Bible Society

William Tyndale House, 29 Deer Park Road
London SW19 3NN, England
email: contact@tbsbibles.org
www.tbsbibles.org

Tradusă și distribuită
în România de:

www.faclia.ro

Product Code: RONA111

ISBN 978 1 86228 421 0

9 | 781862 | 284210